

Труднощі невизначеності для України

Через п'ять місяців Україна може опинитися в катастрофічній ситуації, що радикально викриє корумпованість і бюрократизм, які душать молоду ринкову економіку держави. Тисячі видатних фінансистів і бізнесменів прибудуть до Києва на початку травня для участі в роботі щорічної наради, яку проводить Європейський банк реконструкції та розвитку. Цю нараду вважають важливою нагодою для країни-господаря продемонструвати перспективи й можливості для іноземних інвесторів. Але постала така проблема: протягом останніх років Україна не побудувала жодного нового готелю в столиці. З огляду на таку ситуацію учасників конференції розмістять у старих радянської епохи готелях, крихітних каютах річкових пароплавів, помешканнях деяких західних дипломатів. Парламент України терміново ухвалив постанову про додаткові заходи. Але головною причиною є те, що будівельні фірми України не спроможні подолати численні перешкоди української бюрократії. Майданчики для будівництва готелів у найважливіших районах столиці роками пустують. У той же час будівельні фірми ведуть боротьбу за виконання численних інструкцій і ліцензійних умов.

Державна комісія з питань будівництва, що є головною перешкодою на шляху розвитку будівництва, потребує оформлення ліцензій для виконання 845 типів будівельних робіт. Ревізорів-аудиторів вважають, що тільки 29 зі зазначених ліцензій відповідають вимогам чинного законодавства. Повальне ліцензування та збільшення кількості нормативних інструкцій за період незалежного розвитку України з 1991 року стали найвагомішою причиною корупції та застою. Дослідження іноземних інвесторів показують, що Україна, Росія та декілька інших колишніх радянських республік є одними з найкорумпованіших країн світу.

Приватні підприємства в Україні витрачають на рік приблизно 37 тис. ам. доларів на сплату хабарів, "захист" та інші "неофіційні" витрати. Керівництво компаній повинно витрачати 40% свого робочого часу на зустрічі зі службовими особами для вирішення питань, пов'язаних із оформленням ліцензій і сплатою податків. Для порівняння: бізнесмени Литви на такі зустрічі витрачають лише 15% свого часу, в Пакистані — 12%, Сальвадорі — 8%.

Дослідження Світового банку показали, що на території України понад 100 окремих видів економічної діяльності потребують оформлення ліцензій, і тільки одна третина від кількості ліцензій виправдана з причин охорони здоров'я, довкілля чи державної безпеки. Бюрократія в Україні, а також корупція, що її супроводжує, були

повсюдними і в колишньому Радянському Союзі. Більшість інших колишніх радянських республік так само корумповані, але за результатами останніх досліджень Україна сьогодні постає як класичний приклад того, як корупція здатна руйнувати молоду ринкову економіку. Корупція та надмірне державне регулювання були головними причинами економічного застою в колишньому Радянському Союзі. Приблизно 70% українців вважає, що процес прийняття урядових рішень є корумпованим і несправедливим. Тривожним є той факт, що молоді українці легко миряться з хабарництвом, чим відрізняються від українців старшого віку. Цим вони, можливо, сприяють поширенню корупції в майбутньому. Найдивнішим аспектом цього дослідження є добровільне бажання українських бізнесменів миритися з тим, що вони мають давати хабарі за виконання будь-якої урядової дії.

Проведене дослідження на 150-ти підприємствах в п'яти містах України показало, що за виконання певних послуг середній розмір хабара такий: встановлення телефонної лінії — \$1250; оформлення ліцензії на ведення операцій з імпорту — \$390; перетинання кордону — \$295; кожен візит податкового інспектора — \$125; візит медичного працівника чи пожежного інспектора — \$60. І все це — в американських доларах. Середній розмір хабарів у Росії за надання зазначених послуг приблизно такий же. Навіть пересічний громадянин повинен давати хабарі. Кожен п'ятий українець стверджує, що він вимушений платити хабарі за основні урядові послуги. Хабарництво особливо поширене серед працівників міліції та митниці. Але хабарі також необхідно давати за послуги в охороні здоров'я та освіти.

Корупція безпосередньо пов'язана з тягарем різних державних регулювань та інспекцій. Принаймні 25 різних українських інспекцій мають необмежені повноваження перевіряти приватні підприємства, арештовувати майно, заморожувати банківські рахунки, вилучати фінансову документацію і навіть закрити підприємства. Високі податки є другою головною причиною корупції. В Україні податки можуть перевищувати 130% від прибутків компанії, існує 37 різних видів податків і обов'язкових сплат. Розмір податків у багатьох випадках довільний і часто змінюється. Місцеві податкові органи мають повноваження звільняти фірми від сплати податків чи навпаки, надмірно оподатковувати їх. У зв'язку з податковим пресом пересічна

фірма вимушена приховувати до 40% своїх прибутків і 50% своїх заробітків. До того ж ріст вартості підприємницької діяльності разом із хабарництвом негативно впливає на процес залучення іноземних і внутрішніх інвестицій, ставить під загрозу іноземну економічну допомогу, зменшує державні прибутки, заганяє підприємства в "тіньову" економіку, перешкоджає формуванню малого бізнесу.

На момент набуття незалежності «тіньова» економіка України становила 12% від загального сектора економіки держави. Сьогодні вона становить 50% і продовжує зростати.

Для порівняння: у сусідній Польщі вона становить 13% і має тенденцію до зменшення. У той час, коли східноєвропейські сусіди процвітають, економіка України протягом останніх шести років поступово занепадає. У першій половині цього року національне виробництво скоротилося на 7,5%, а сума річного іноземного інвестування в Україну становить менше ніж 8 ам. дол. на душу населення. Для порівняння, в Угорщині ця сума становить в середньому \$1700 ам.дол.

Висока корумпованість негативно впливає на розвиток національного приватного підприємництва. Сьогодні в Україні існує 100 тисяч малих приватних підприємств, що є в порівнянні з іншими країнами дуже незначним. Польща з населенням 38 мільйонів — проти 52-ох мільйонів в Україні — має 2 мільйони підприємств малого бізнесу.

Рік у рік Україна проводить малоефективні кампанії боротьби з корупцією. Цього року Президент Леонід Кучма звернувся до Світового банку з проханням надати йому допомогу для організації нової кампанії боротьби з корупцією. Але після того, як банк спонсорув на початку місяця проведення симпозиуму з цієї проблеми, пан Кучма не взяв участі в його роботі. До участі в роботі конференції були також недопущені відомі в Україні борці проти корупції. Захід було проведено в традиційній радянській манері з довгими нудними доповідями, без відвертих обговорень.

Але все ще є надія на ліпше майбутнє. Віце-прем'єр-міністр Сергій Тигипко планує організацію та проведення трьохсотденної кампанії для скасування більшості ліцензій і непотрібних дозволів, спрощення процесу реєстрації підприємств, скасування багатьох ➔